herpy

FIRBEN

Balearic Lizard

Podarcis lilfordi

Podarcis lilfordi er et kraftigt bygget, dagaktivt firben fra de små øer omkring Mallorca og Menorca. Det bliver 15-20 cm inklusive hale, har meget varierende farver fra sort med blå bug til grønbrun og lever af insekter, smådyr og lidt blomster og frugt. Arten er sky i terrariet og sjælden i hobbyen.

Familie: Lacertidae

SPECIFIKATIONER

DYRET

Voksenstørrelse	**15-20 cm** total længde inkl. hale
Levetid	**8-12 år**
Aktiv	**Dag**
Levevis	**Klippeboende og jordboende**
Biotop	**Klippeterræn og tempereret skov og eng**
Sværhedsgrad	**Øvet**

PASNING

Min. terrarie	**100 × 50 × 40 cm** L × B × H til 2 voksne dyr
Temperatur, dag	**22-30 °C**
Hotspot	**40-45 °C**
Temperatur, nat	**15-20 °C**
Luftfugtighed	**40-60 %**
Vand	**Vandskål**
UVB	**Anbefalet** Ferguson-zone 3
Vinterhvile	**12-15 °C** 8-12 uger
Kost	**Insekter, nektar og små leddyr (springhaler, bananfluer)**
Holdes	**Parvis**

AVL

Formering	**Æglæggende**
Kønsmoden	**12-24 mdr.**
Kuldstørrelse	**1-4 æg**
Kuld pr. år	**1-6**
Inkubation	**30-43 dage** ved 29-30 °C

BESKYTTELSE OG PAPIRER

CITES	**Appendiks II**
EU-bilag	**Bilag A**
IUCN	**Næsten truet (NT)**

Arten står på CITES liste II og i EU's bilag A. Køb, salg og udstilling kræver derfor som udgangspunkt et EU-certifikat (forordning 338/97, artikel 8 og 10). Arten står på bilag II og IV i EU's habitatdirektiv. Efter artsfredningsbekendtgørelsen (BEK nr. 521/2021, § 11) må dyr indsamlet i naturen derfor ikke holdes, handles, overdrages eller udstilles i Danmark. Opdrættet afkom af lovligt erhvervede dyr er undtaget (§ 2), men ejeren skal kunne godtgøre, at dyret ikke stammer fra naturen (§ 20). Kontakt SGAV, før du skaffer dyr. Arten står ikke på forbudslisten i BEK nr. 1261 af 17.11.2015.

Om arten

Podarcis lilfordi er et kompakt, kraftigt bygget firben med kort, rundt hoved, bred hals og glatte, fine rygskæl. Kroppen (snude til kloak) bliver op til ca. 8 cm hos hannerne og lidt mindre hos hunnerne, og halen er knap to gange så lang som kroppen, så voksne dyr er typisk 15-20 cm i alt. Hannerne er større og tungere end hunnerne. Ungerne er ca. 3 cm (snude til kloak) ved klækning og har ofte en blågrøn hale.

Farverne er usædvanligt variable og afhænger af øen. Oversiden kan være grønbrun, brun, grå eller næsten helt sort, ofte med lyse eller mørke længdestriber eller en netagtig tegning på flankerne. Undersiden er hvid, creme, rosa eller hos de mørkeste former dybt blå, især på bug og strube. Over 20 underarter er beskrevet, de fleste fra hver sin ø, og dyr fra forskellige øer bør ikke blandes.

Arten stammer fra isolerede øer med få rovdyr og er derfor mindre frygtsom i naturen end de fleste firben, men i terrarier er den som regel sky og skræmt. Tamme dyr er sjældne, og håndtering er en belastning. Hannerne er territoriale. *Podarcis lilfordi* er nært beslægtet med *Podarcis pityusensis* fra Ibiza og Formentera, men de to arter lever på hver sin øgruppe. Navnet hædrer den britiske ornitolog Lord Lilford.

Udbredelse og levested

Podarcis lilfordi findes kun på de mindre øer og holme omkring Mallorca og Menorca i Balearerne i Spanien. Den lever på Cabrera og de mange småøer i Cabrera-øgruppen syd for Mallorca, på Dragonera og Malgrats ud for Mallorcas vestkyst og på holme langs Menorcas kyst, bl.a. Aire, Colom, Addaya og Porros. Hver ø har sin egen bestand med sine egne farver.

Arten har tidligere levet på selve Mallorca og Menorca, men er forsvundet derfra. Årsagen er indførte rovdyr som katte og tab af levested. I dag findes den kun på de små øer, og det samlede leveområde er under 500 km². Den lever ikke på Ibiza og Formentera, hvor *Podarcis pityusensis* er hjemmehørende.

> **Oprindelig udbredelse:** Spanien.

LEVESTED

Podarcis lilfordi lever på lave, tørre og stenede øer med middelhavsbuskads, klippeflader, sandet jord og kystklipper. Mange af holmene har kun lidt plantevækst, og dyrene søger ofte føde ved fuglekolonier, hvor der er rester af mad, døde dyr og mange fluer. På Cabrera lever arten også i skov.

Klimaet er mildt og tørt med varme somre og milde vintre. Arten er dagaktiv og soler sig på åbne sten. De foretrukne kropstemperaturer ligger på omkring 32-36 °C, og solbeskinnede flader på øerne kan nå ca. 45 °C. Dyrene søger skygge midt på dagen om sommeren, og de er aktive i store dele af året. De holder ikke en egentlig vinterhvile, men bliver mindre aktive i kolde perioder. Kosten er insekter, edderkopper, snegle og andre leddyr, og dyrene æder også blomster, nektar, frugt og pollen, så de er med til at bestøve flere plantearter på øerne. Kannibalisme på unger og haler forekommer.

Læs mere: Vinterhvile og årstider

Pasning

TERRARIET

Der findes kun lidt dokumenteret viden om pasningen af *Podarcis lilfordi*, og de fleste tal er lånt fra nært beslægtede øfirben og fra hold af arten. Klimaet i udbredelsesområdet er varmt og tørt med milde vintre. *Podarcis muralis* og *Podarcis siculus* har næsten samme krav til sol, varme og klippestruktur, og vejledningerne for dem kan bruges som supplement.

Et par skal have mindst 100 × 50 × 40 cm. Større er bedre, for arten er aktiv og bruger hele gulvarealet. Et udendørs terrarie er velegnet om sommeren, men det skal være dækket af glas, så det holder regnen ude og bliver varmt og tørt nok. Om sommeren kan en del af glasset på sydsiden skiftes ud med net, så dyrene får direkte sol. Buret skal være flugtsikkert med fint net, tæt låg og nedgravet kant.

Indret terrariet med stablede sten, skiferplader, kork og rødder, så dyrene har mange skjul og solpladser og hurtigt kan gemme sig. Skjulene skal være lette at nå og kunne tørre. Bunden er groft sand blandet med lidt jord. Arten er sky, og et hurtigt tilgængeligt skjul gør dyrene mere trygge. Hold ét par pr. terrarie. To hanner sammen giver risiko for kamp, og en han med to hunner kan stresse den ene hun. I forplantningstiden skal der stå en lav beholder med fugtigt sand til æglægning.

TEMPERATUR

Gradienten er det vigtigste. Solpladsen skal være 40-45 °C ved overfladen, målt med et infrarødt termometer, og resten af terrariet 22-30 °C om dagen. Dyrene vælger selv en kropstemperatur på omkring 32-36 °C. Brug en spot over en flad sten, og varm kun en del af buret op. Så må dyrene sole sig i fuldt syn, og de bliver mere synlige.

Om natten kan temperaturen falde til 15-20 °C. Om vinteren holdes dyrene køligere, ved 12-15 °C, og dagslængden sænkes til ca. 10 timer. Arten holder ikke en egentlig vinterhvile i naturen, men en kølig periode giver en naturlig årsrytme og er sandsynligvis en forudsætning for god formering. Længden af hvilen er ikke dokumenteret, og de 8-12 uger er et skøn lånt fra andre *Podarcis*. Dyrene fodres sparsomt og holdes tørre og rolige. Frost skal undgås.

Faresignaler er dyr, der gaber med åben mund eller ligger fladt og gemmer sig hele dagen (for varmt), og dyr, der ikke kommer frem før sent på formiddagen (for koldt).

Læs mere: Varme og temperatur

LUFTFUGTIGHED OG VAND

Luftfugtigheden skal være moderat: 40-60 % om dagen. Terrariet skal kunne tørre helt ud, og stillestående fugtig luft giver hudproblemer og svamp. Tallene er lånt fra nært beslægtede *Podarcis*-arter og ikke dokumenteret for *P. lilfordi*.

Hav en lav, ren vandskål, og forstøv let med vand en gang om dagen, tidligt, så alt er tørt om aftenen. Dyrene drikker også dråber fra sten og planter. Hold en del af bunden let fugtig til æglæggende hunner og unger, men uden at gøre hele terrariet fugtigt.

Læs mere: Luftfugtighed, forstøvning og ventilation

LYS OG UVB

Podarcis lilfordi er dagaktiv og lever i fuld sol, så terrariet skal have kraftig varme og UVB-lys. Arten hører formentlig til Ferguson-zone 3, med UV-indeks omkring 3-5 ved solpladsen. Tallet er lånt fra *Podarcis muralis* og ikke dokumenteret for arten selv. Et T8- eller T5-rør med 10 % UVB, placeret efter producentens anvisning, er en god løsning. Supplér med et dagslysrør eller en LED-lampe til resten af terrariet.

Dagslængden skal følge årstiden: ca. 10 timer om vinteren og op til 14 timer midt på sommeren. Ændr den gradvist med et tidsur, så ændringen ikke bliver for brat. Udendørs giver solen naturligt UV-lys, men glas og plexiglas stopper UVB, så solbadet skal ske gennem net. Skift UVB-rør efter producentens anvisning, typisk hvert år.

Læs mere: Lys og UVB

FODER

Podarcis lilfordi er altædende med hovedvægt på insekter og andre leddyr. Foderdyrene kan være fårekyllinger, græshopper, fluer, bananfluer, melorme i små mængder, vokslarver (i små mængder), edderkopper og bænkebidere. Dyrene tager også nektar, blomster og lidt frugt og pollen i naturen, så en lille mængde frugtmos eller nektarholdigt foder en gang imellem er en god afveksling. Foderet skal være småt, højst på størrelse med afstanden mellem dyrets øjne.

Voksne dyr fodres hver anden dag med så meget, som de spiser på 10-15 minutter. Unger fodres dagligt med meget små dyr som bananfluer, springhaler og små fårekyllinger. Støv foderet let med kalk ved de fleste fodringer og med et D3-tilskud en gang hver 1-2 uger. Hunner, der lægger mange æg, har et stort kalkbehov, så en skål med sepiaskal eller knust æggeskal bør stå fremme. Vandopløselige vitaminer kan tilsættes drikkevandet i små mængder.

Læs mere: Foderdyr: hold og avl Læs mere: Kalk, vitaminer og tilskud

ADFÆRD OG HÅNDTERING

Podarcis lilfordi er sky og skræmt i terrarier, men også nysgerrig og aktiv, når den føler sig tryg. Dyrene har ry for at være aggressive over for artsfæller, men to hunner går som regel godt sammen. To hanner sammen frarådes, og et par er den sikreste holdform. Unger kan holdes sammen i små grupper.

Dyrene skal ikke tages op. De flygter og kaster halen ved stress eller fangst, og halen vokser ud igen, men ændret. Skal et dyr flyttes, fanges det i en gennemsigtig beholder. Hurtige bevægelser nær terrariet gør dem mere skræmte, og rolige bevægelser og faste rutiner gør dem gradvist mere trygge. Mange dyr bliver aldrig helt tamme. Arten kan gå sammen med andre firben af samme størrelse, fx *Podarcis siculus*, men blandede hold er ikke nødvendige og kræver god plads og mange skjul.

Avl

KØNSMODENHED OG KØNSBESTEMMELSE

Hannerne er større og kraftigere, har et bredere hoved og stærkere farver og tydeligere lårporer end hunnerne. Hunnerne er slankere og mere afdæmpede, og halebunden er tykkere hos hannerne. Unger kan ikke kønsbestemmes sikkert.

Podarcis lilfordi bliver kønsmoden omkring 1 år gammel, og hunner lægger ofte allerede første år. De bedste resultater kommer, når hunnerne er fuldt udvoksede og i god huld. Dyrene yngler i mange år, og frugtbarheden falder først omkring 10-årsalderen. Dyr i fangenskab bliver altså mindst 10 år gamle; den øvre grænse er ikke dokumenteret, og 12 år er et skøn. Mange æg er ubefrugtede, ofte mere end halvdelen. Årsagen er ikke afklaret, men lav genetisk variation hos øbestandene er en mulig forklaring.

PARRING

Parringstiden ligger om foråret og i forsommeren. Hannen jager hunnen, bider hende i halen eller flanken og holder fast under parringen. En kølig periode efterfulgt af stigende dagslængde sætter formeringen i gang, og så længe dagslængden stiger, fortsætter hunnerne med at lægge æg. Hold hunnen fodret og med mulighed for at trække sig tilbage fra hannen, så hun ikke bliver stresset.

Hunnerne kan være parringsvillige gennem hele æglægningstiden. Et par pr. terrarie er den sikreste holdform, og en han med to hunner kræver et stort terrarie.

ÆGLÆGNING OG KULD

Kuldet er normalt 1-4 æg, og i fangenskab op til 6. Æggene er store i forhold til dyrets størrelse og vejer i gennemsnit ca. 0,6 g. I naturen lægger hunnerne op til 3 kuld om året. I fangenskab er det 1-6 kuld, typisk 2-3, med ca. 3 ugers mellemrum. De fleste æg lægges i april, men æglægningen kan begynde allerede i februar og vare til begyndelsen af juni.

Hunnen graver et hul i fugtigt sand og dækker æggene til. Terrariet skal have en lav beholder med mindst 10 cm let fugtigt sand. Hunner, der ikke finder et egnet sted, kan blive æggebundne. Tegn er en tydeligt oppustet, sløv hun, der ikke spiser. Hun skal da til dyrlæge. Æg, der ikke bliver fundet, tørrer let ud, så terrariet bør kontrolleres dagligt i sæsonen.

INKUBATION

Grav æggene forsigtigt op, og læg dem i en lukket beholder med let fugtigt vermiculit, perlit eller kokosfibre med et låg med små huller. Marker æggenes top, og vend dem ikke. Æggene må ikke ligge i vand, og de må ikke tørre ud.

Ved 29-30 °C klækker de fleste æg efter 30-43 dage, men spredningen er stor, fra 26 til 65 dage. En rugemaskine med termostat holder temperaturen jævn, og temperaturen skal ikke over 30 °C. Svinger temperaturen mellem dag og nat, bliver rugetiden meget længere, op til 65 dage. Ubefrugtede æg falder sammen og mugner, mens befrugtede æg holder sig hvide og faste.

OPDRÆT AF UNGER

Ungerne er ca. 3 cm (snude til kloak) ved klækning og skal straks i et eget terrarie, fordi de voksne æder både unger og haler. Et lille terrarie på ca. 50 × 30 × 30 cm med skjul, solplads og UVB passer til et kuld de første måneder. Unger på samme alder kan gå sammen i små grupper, og aggression er sjælden i den alder.

Første foder er bananfluer, springhaler og meget små fårekyllinger, senere små græshopper og bænkebidere. Giv føde dagligt, støv med kalk, og giv kraftigt UVB-lys, så der ikke opstår knoglesygdom. Del terrariet i en lidt fugtigere og en tør ende. Små og svage unger holdes vågne og fodrede den første vinter.

Sundhed og typiske fejl

Der findes kun lidt dokumenteret viden om sygdomme hos *Podarcis lilfordi*. De typiske problemer er de samme som hos andre *Podarcis*:

- Knoglesygdom (metabolisk knoglesygdom) ved for lidt UVB og kalk. Dyrene bliver sløve, har bløde kæber og deforme ben.
- Mundråd (infektion i munden), især ved stress og for lav temperatur.
- Mider på huden og i øjenkrogene. Alle nye dyr skal i karantæne.
- Indvoldsorm og andre snyltere, især hos dyr fra naturen.
- Æggebinding hos hunner uden egnet sted til æglægning.
- Hudskifteproblemer og svampeinfektioner ved vedvarende fugt.
- Bidsår og tabt hale ved stress og kamp mellem hanner.

Spiser et dyr ikke i mere end en uge uden for den kølige periode, er det sløvt, hævet eller har det svært ved at bruge benene, skal det til en dyrlæge med erfaring i krybdyr.

Læs mere: Karantæne og hygiejne Læs mere: Typiske sygdomme og tegn på sygdom

Spørg altid dine kloge bekendte

Vejledningen er et godt sted at begynde, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskellige, og meget af det vigtigste lærer man af dem, der har holdt arten i årevis. Tal med en avler, en erfaren holder eller en dyrlæge med forstand på krybdyr og padder, før du anskaffer dyret - og igen, hvis noget ser forkert ud.